

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj VII.

V sredo 8. véliciga serpana (avgusta) 1849.

List 32.

Slovensko deklè.

V enček na glavi se
Bliska ti s kitice
Rožic zelenih,
Slovensko deklè!

Lilja in vertnica,
Mila ti šmarnica
Ličice krasi
Slovensko deklè!

Svitla ko svit nebá
Plamena vtrinjata
V tvojih očéh se
Slovensko deklè!

Zalo ko rožica,
Serca pobožniga,
Bistre glavé je
Slovensko deklè.

Kakor vijolce cvet
Razveseluje svet
Modro, ponižno
Slovensko deklè.

Lepo ko angeljci
V cvetji nedolžnosti
Sladko prepéva
Slovensko deklè.

Žlahno ko tertica,
Milo ko lunica,
Sonce deklét je
Slovensko deklè.

Dokler človeški rod
Ima po zemlji hod,
Bode slovélo
Slovensko deklè.

Jože Virk.

Iz postav za ohranjenje gojzdov od cesarice Marije Terezije danih.

(Dalje.)

32) Kakó pa vse ognja nevarnosti v gojzdih odverniti, je tréba sosebno skerb imeti; zato je že veliko lét sekačem prepovedano v drevosekih tobak piti in kuriti v gojzdih, pozimi pa, kér sekač brez ognja zavolj mraza ne more obstati, ob takim času se tudi zavolj snega in mokrote take nevarnosti ni bati, jim je kuriti sicer perpušeno, pa le v sili za veliko potrebo in ne čez nemoč, tudi ne bliz lesá, še menj pa bliz smolnatih drevés; s tém se véje osmodé, dervó vsahne, in se na deblu ožgè, de začne gnjiti. Takó je tudi kurjava za pepél v gojzdih le pozimi in v taci krajih perpušena, kjer ni posekanih drevés, in kjer ni dračja, listja ali mladih drevés bliz, de se ni nobene ognja nevarnosti ali škode zavolj kurjave bati. Ko bi se pa našlo, de nemarni ljudjé, berači in potepuhi v gojzdih prebivajo, prenočujejo in sèmtertjè kurijo, naj take ljudí, kakor smo že večkrat zapovedali, polové in po okolišinah bolj ali menj pokoré.

V gojzdih in na travnikih tudi pastirjem ni perpušeno kuriti, zunej jeseni in pomladi ob meglenim in mokrim vremenu, pa vender le na taci krajih, kjer se ni nobene škode in ognja nevarnosti bati.

Ko bi pa, kar Bog obvaruj, iz tréška ali ob veliki suši ali vročini kako drugač ogenj vstal, se sploh in oostro zapové, de naj v taki sili vsi bližnji kmetje hitro s krampi, lopatami, matikami, kopačami, sekirami, s kebli za vodo in kar imajo sicer taciga orodja, na pomoč pridejo, in kolikor je mogoče, otmejo; naj pred ognjem vse posekajo in spoti spravijo, kar bi utegnil ogenj doséči; naj grabne kopajo in perst ali kar bodi

taciga v ogenj mečejo, de ga zadušé, de nič ne zamude, ampak precej od začetka toliko nesrečo odvernejo.

33) Nemogoče je perпустiti, de bi travnike, njive, spašnike, in verte iz gojzdov narejali, ampak še le veliko bolj upamo, de bo vsaka gosposka iz posebne dobrovoljnosti do dežele skerbéla, de bodo vsaj spet nekej tiste zemlje, ki so travnike, njive, spašnike in verte po njej zadelali, v gojzd prepustili, in kér manjka sémenskih drevés, naj zemljo skopajo, drevésa vsejejo in povlečejo.

34) Kér se pa večkrat zgodí, de po spašnikih drevésa prej in hitreje začnó rasti, kakor v gojzdih, naj tedej tistim kmétam, katerih so spašniki, ne dopusté ondí drevés zatirati, ampak gojzd naj se zadéla, in naj več ne pasejo ondó, če imajo kje bliz druge paše dosti, de se jim ta namesti; vender je pa tréba skerbéti, de se novi spašniki na taci krajih ne odberó, kjer je mlada hosta bliz, de se živini h škodi perložnost ne da.

35) Skušnja je učila, de kader se je komu dopustilo, v gojzdu kočó postaviti, in kak travniček ali spašnik narediti, je sicer od začetka per majhnim bil, sčasama pa je zmirej bolj okoli sebe segal, veliko drevés iztrebil; njegovi ljudjé so se množili in razširili, in so s svojo živino mladim drevju veliko škodo délali.

In kér ni mogoče za takimi ljudmi vsiga oglédati ter jih pred očmi iméti, zato se vprihodnje ne smé brez dopušenja našiga poglavarstva nikomur dovoliti v gojzdih hišo postaviti ali živino rediti.

36) Dalje je potrebno mejnike pogosto ogledati, in kar je tréba popraviti, če jih germovje zaraste, vétér podere, kdo poseka, ali če so kamneni mejniki kaj okrušeni ali razbiti. De se tedej ves prepír z mejači odverne, je tréba za mejnike védno skerbéti, zato naj vsakih desét lét v družbi mejačev mejnike ogledajo, ter jih zaporédama popíšejo.

37) Vse dobre terdne drevésa, posebno pa hrastje, naj se ohranijo, de se bodo iméle za veliko potrebo.

(Dalje sledí.)

Kratek ozír na Poljance.

Blizo reke Kope, ktera meji horvaško in krajsko deželo, stanujejo Poljanci, kateri se s svojo opravo (obleko) in navadami od vsih družih stanovavcov naše krajske dežele razločijo. Kdo ne pozná Poljanca že od delječ? Lahko ga spoznaš po opravi, kér ga škerlatna zalopisana kapica razodeva; poléti je samo v robači (srajci) in gačah (spodnjih hlačah) oblečen; nosi nogovice, ki se imenujejo kopíce, ter so umetno spletene; je obut z opankami, prepasan z čemeram (pasam), ki je zlo čislan, kadar ima pedánj širokosti. Pozimi obleče belosuknjene hlače iz debelotkaniga súkna, ogerne malo haljo (rekele), pokrije glavo s kriljakam, kakoršnjiga še večidel stari kmetje na Krajskim nosijo. — Ženski spól je ravno takó posebno oblečen;

belonakrišpano krilo, rokavi (oplečki) so takó napravljene, da na vratu kolar imajo, kateri je za večí praznike zlo nakrišpan, in krog in krog s žametam (barsunam) obdan; dekleta tudi na vrat razne trakove in svetinje obešajo, na persih oplečke z iglo *) spnejo; prepašajo se z umetno usnovanim pasam, kteriga vervice (rep) do pět mahljajo, ter na koncu vervic še posebne vozle naredé. Obute so poléti v čarapicah, pozimi zraven hlačíc **) v postoljih. ***)

Dekleta nosijo kite spletene, ki po herbtu visijo, dokler niso 16 lét stare; potem, ko so léta za omožiti se dosegle, z rudečimi širokimi trakovi lasé vpletajo, in ne jenjajo se takó spletati, dokler možá ne dobé; berž pa ko so omožene rudeče trakove opusté, in namest omenjeniga traka glavo s pocelam (Schlafhaube) pokrijejo ali pa s pečo. —

Poljanci so večidel kmetovavci, in svoje slaborodovito polje in vinske gorice z vso marljivostjo obdeljujejo; oni redé debelo živino, katero potrebujejo zavolj poljedelstva in mesá, — drobnico: kozé, ovce i. t. d., ki jim je pa zató neobhodno potrebna, kér iz pridobljene volne za zimsko opravo sami sũkno tkajo. Perva skerb staršev je otroke na pašo z drobnico pošiljati, ko so še komaj 7 ali 8 lét stari; potem, ko odrasejo, na polji neutegama delajo in se trudijo vsakdanšnjim potrebam doskočiti. Možjé so v obziru na kmetijo umni in delavni; pa dobro spoznajo nekteri, de domá zovolj slabo rodovitniga polja dovelj živeža preskerbeti nemorejo, tedaj jih gré veliko v daljne kraje, v nemške dežele in na Horvaško še nar ljubši v takó imenovano „Krajno“. Povsod najdemo marljiviga Poljanca, ja še zunej cesarstva gréjo, in čez léta še le, ko so pridno skerbili, veseli v domovino z dobičkam, ki so ga spotam svojiga obraza pridobili, k svojim zapušenim ženam se vernejo.

De so Poljanci za božjo čast uneti, to skazujejo njih unanje dela. Res je sicer, de se iz unanjih dél človeka notranje serce vselej ne pozná, in de ni notranji ne vselej tak, kakor se unanji kaže; hvale vredno je pa vender, kar se pri Poljancu vidi: pobožna lepa navada pozdravljati s „Hvaljen bodi Bog i Maria“, „srečen pot“, „Bog pomozi“, „Bog blagoslovi“ i. t. d.

Oni so postrežljivi s svojimi pridelki, in popotnika lepo sprejmejo in podvorijo. — Nasproti pa nemoremo pohvaliti njih slabe skerbi za mladost! Imajo iskrene dušne oskerbnike, učitelje, in pa nar lepši priliko otroke v šolo pošiljati, tode poglavitna skerb je svojo lepo živinco rediti, bolj, kakor pa deca (otroke) v raznih zlo potrebnih vednostih podučiti dati! — Ni práv ne mladosti na pašo pošiljati ****) — so „Novice“ že dostikrat opominovale. Kér pa opominovanje skerbni dušnih pastirjev pri neomikanih, neotesanih ljudéh malo zda, in se namesto hvaležnosti, žali Bog! večidel neizrekljiva nehvaležnost povračuje, bi bilo dobro, ako bi posebne postave pripomogle žalostni stan popraviti, kar je o sedANJI dõbi, kér se mlade vejice slovenske lipe vedno bolj širijo in krepijo, bolj ko v nekdanjih časih potrebno.

J. Korban.

*) Iгла je sponica zalo in umetno sestavljena iz raznih koral.

**) Hlačice so suknjene nogovice černobelopisane,

***) Postolje so čevlji na posebno vižo osnovane iz usnja.

Pisatelj.

****) Kmetje še zmirej nočejo spoznati, de živino domá v hlevu rediti veliko več dobička da, kakor jo na pašo stradat pošiljati. Po navadnih pašah ne dobí živina skorej nič živeža; kér pa celi dan okoli hodi, še bolj lačna postane; gnoj okoli trosi; dostikrat boleznin naleze i. t. d. In za vse te zgrube, se še otroci poduku odtegujejo, de se po pašnikih okoli klatijo, lenobe vadijo, in se še sicer pohujšajo!

Vredništvo.

Nasprotnikam slovenstva, pa tudi njegovim prijatlam.

(Dalje.)

Tam, kjer se reki Reuss in Aar stekate, na vmesnim stegnu je stala Vindonisa, rimska orožnica zoper Germane; mestice Brugg in štiri vasi stojé zdaj na tistim selišu. Gornja Italija je bila nekdaž dežela Henetov ali Vendov, od kterih ima Veneško z Venedkami vred imé. Te dežele so bile nekdaž slovenske. De so Gradec od začetka bili tisti zgradili, kteri večí zidano poslopje grad ali gradec imenujejo, ne pa Burg, to že imé tudi kaže. To naj pa ne bo ne Nemcam ne Laham oponošeno. Tedej mende ne terjamo preveč, če opomnimo, de naj nam to, kjer smo zdaj, vsak pervoši, in nas nikar ne nadležva. Habsburški grad, per kteriga zidanci zgodovina okoli léta 1018 začetnika grofa Radboda z bratom Vernarjem spominja, je bil blizo tje postavljen, kjer je bila nekdaž Vindonisa. Pri premišljevanji vsiga tega je torej Vodnik v imenu Ilirije pél Cesarju Francišku:

Na sercu s' mi rasel,

Me babico veš,

In svojim me tetam

Zdaj ljubo perdeš.

Ko je svetli Cesar Francišek Jožef po razgledu svojiga visociga sprednika Ilirii, kakor vsim drugim avstrijskim deželam, národnost zagotovil, se nekteri nevošljivo ozirajo, kakó bi na levi, na desni in na gornji strani Ilirijo ali Slovenijo v kozji rog poptujčevanja vgnali, ter jo, kar je narveč mogoče, oslabili. Pa kar je Božja in Cesarjeva volja, se bo spolnjovalo, če tudi počasi. Veselo zamoremo za Vodnikom reči:

Od Dunaja reče:

Ilirja vstan';

Nad starim snežnikom

Zaznava se dan.

Nekterim Slovencam se vam čudno zdi, de sèmtertjé ni za slovensko domorodnost vnetih Matatijev, kteri bi si serčno in neutrudljivo s prošnjami pred vlado prizadevali, de bi ona slovenske brate v eno kronovino združila. Letí pomislite, de se naš narod v téh rečéh popolnoma še ne zavé; kaj se je v šolah za-nj storilo, ali se še sèmtertjé stori, je znano; v enim ali dveh létih tudi ni mogoče, de bi se vse zanemarjeno in zamujeno popravilo; sovražniki ga motijo, strašijo, prevpijejo, poslužijo se zvijač, tudi do laži se jim ne studi. Ako vlada zdej kaj čez željo zavednih Slovincov stori, bo sčasama po svoji previdnosti v stanu popraviti; saj ni nikjer zapisano, de bo, kar se zdaj stori, na večne čase zaklenjeno. Skušnja utegne vlado kaj preučiti.

(Dalje sledí.)

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškem binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomška.)

(Dalje.)

II.

1. Vsmileni Bog, vsigamogočni Stvarnik je človeku dušo ino truplo dal. Truplo potrebuje pošteniga oblačila, duša pa zgovorniga jezika; kar je za truplo oblačilo, to je duhu jezik ino beseda. Vi skerbite svoje telo oblačiti; ali bote svoji duši pozabili pošteno govorjenje preskerbeti? Veliko starišev med vami novo šego ima svoje otroke le po novi šegi učiti, ino svoj stari slovenji jezik celo pozabiti. Oh, to je hudo delo ino velika zguba. Ravno v tim jeziku, ki so vas vaši ljubi stariši žebrati ino lepo marnvati učili, ste dolžni tudi vi svoje otroke učiti; alj ne, tako niste vredni dobri sini ino hčere svojih poštenih starišev biti; zakaj hudobec je, ki svojih starih ne spoštuje; — tudi oni vas kdaj po vstajenji za svoje